

احمد رومیانی^۱

علی اکبر عنابستانی^۲

محمد ولائی^۳

تحلیلی بر اثرات سرمایه اجتماعی بر روی توسعه پایدار روستایی دهستان رومشگان غربی - شهرستان کوهدشت

تاریخ پذیرش: ۹۳/۰۲/۲۲

تاریخ دریافت: ۹۲/۰۴/۲۸

چکیده

سرمایه اجتماعی از مفاهیم نوینی است که در چند دهه‌ی اخیر در اکثر رشته‌های علوم انسانی و جامعه‌شناسی رواج یافته و به‌عنوان یکی از عامل تقویت‌کننده روابط جمعی، شبکه‌ها و انسجام بخش «میان انسان‌ها»، «انسان‌ها و سازمان‌ها» و «سازمان‌ها با یکدیگر» در توسعه روستایی محسوب می‌شود. هدف از این پژوهش بررسی تاثیر مولفه‌های سرمایه اجتماعی بر توسعه پایدار روستایی و بررسی مهم‌ترین ابعاد تاثیرگذار در توسعه پایدار روستایی در دهستان رومشگان غربی - شهرستان کوهدشت می‌باشد. نوع تحقیق کاربردی و روش توصیفی-تحلیلی و برای گردآوری اطلاعات از روش‌های کتابخانه‌ای و میدانی (پرسشنامه) استفاده شده است. جامعه آماری این تحقیق خانوارهای روستایی دهستان رومشگان غربی می‌باشد. این دهستان طبق سرشماری سال ۱۳۹۰ دارای ۲۳۳۱ خانوار می‌باشد که تعداد ۱۳۴ خانوار به‌عنوان نمونه جهت انجام تحقیق از طریق فرمول اصلاح شده کوکران انتخاب شده است. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از آمار توصیفی و استنباطی (آزمون t تک نمونه‌ای، همبستگی اسپیرمن و تحلیل مسیر) استفاده شده است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد، بر اساس آزمون

E-mail: aromyani@gmail.com

۱- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی روستایی دانشگاه فردوسی مشهد..

۲- دانشیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی روستایی دانشگاه فردوسی مشهد.

۳- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی روستایی دانشگاه تبریز.

t نمونه‌ای در بین مولفه‌های سرمایه اجتماعی، بعد اعتماد با میانگین ۳/۱۸ دارای بالاترین میانگین بوده است. همچنین آزمون t تک نمونه‌ای نشان می‌دهد برای شاخص‌های توسعه روستایی عدد مطلوبیت برای همه ابعاد کم‌تر از (۳) و به صورت منفی ارزیابی شده است. همچنین آزمون همبستگی پیرسون نشان داد که بین ابعاد اعتماد، مشارکت و توسعه پایدار روستایی در سطح ۰/۰۵ درصد آلفا رابطه مثبتی وجود دارد و همین‌طور بین بعد نهادهای محلی و توسعه پایدار روستایی در سطح ۰/۰۵ درصد آلفا رابطه منفی وجود دارد. ولی بین بعد انسجام و توسعه پایدار روستایی هیچ رابطه‌ای وجود ندارد

کلید واژه‌ها: اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی، مشارکت اجتماعی، شبکه اجتماعی، توسعه پایدار، رومشگان غربی.

مقدمه

امروزه توسعه روستایی یکی از معضلات کشورها و دولت‌ها، به‌ویژه کشورهای در حال توسعه است. روستاها با دارا بودن مسائل و مشکلات فراوانی مثل فقر، بیکاری، مهاجرت، ضعف آموزش و نبود زیرساخت‌های فناوری، کمبود اعتبارات و پایین بودن نرخ بهره‌وری در بخش تولیدات روستایی از یک‌سو و ضعف‌های اجتماعی از جمله (مشارکت مدنی، شبکه‌های همکاری و کارآیی نهادی، انسجام، اعتماد و غیره) از سوی دیگر، توسعه روستاها و ایجاد مشارکت پایدار در آن‌ها را تا حدودی ضعیف برآورد شده است (برد و همکاران^۴، ۲۰۰۹: ۶۹۹؛ فرانگ^۵، ۲۰۰۵: ۱). این مساله باعث شده است که در دهه‌های اخیر توسعه روستایی بیش‌تر مورد توجه قرار گیرد و نظریه‌پردازان، برنامه‌ریزان و جامعه‌شناسان درصدد برآیند تا با راهکارها و استراتژی‌های جدید، از معضلات و مسایلی که این نواحی گریبانگر آن می‌باشد، بکاهد (ریدر و همکاران^۶، ۲۰۰۵: ۱۲۱). یکی از این راهبردها که اخیراً توسط جامعه‌شناسان و برنامه‌ریزان توسعه، در بسیاری کشورهای جهان مورد توجه قرار گرفته و توانسته است نقش موثری در توسعه روستاها به دنبال داشته باشد نقش سرمایه اجتماعی می‌باشد، اهمیت سرمایه اجتماعی سبب شده است تا از یک‌طرف به‌عنوان محصول سرمایه‌گذاری عمده‌ی در روابط با دیگران و کاربرد آن در دسترسی متفاوت به منابع متعلق به محله، جوامع، مناطق و بخش‌ها یاد کنند و از طرف دیگر، از آن برای غلبه بر مشکلات اجتماعی گوناگون

4- Byrd et al

5- Franke

6- Reeder et al

مانند فقر، جرم و جنایت، اقتصاد کم بازده روستاییان به کار گرفته شود (ازکیا و فیروزآبادی، ۱۳۸۷: ۸۱؛ برونی^۷، ۲۰۰۹: ۲۴۱-۴۴۰؛ بویسگ و بوسنر^۸، ۱۹۹۸)

اصولا از شاخص‌های سرمایه اجتماعی می‌توان ابزاری جهت اجرای پروژه‌های دولتی در روستاها در نظر گرفت و برای مشارکت و دخالت دادن بخش‌های محروم روستایی در نهادها و نظامی حاکم بر زندگی آن‌ها در نظر گرفت، مادامی که چنین رهیافت‌هایی بتواند در برخی از کشورها برای فعالیت‌های در سطح محلی و منطقه‌ای ایجاد انگیزه نمایند، خواهد توانست در طراحی و اجرایی برنامه‌ها و سیاست‌های توسعه روستایی مورد استفاده قرار گیرند (مسیرا، ۱۳۶۶: ۲۷)؛ بنابراین شرط لازم برای پیشرفت هر جامعه‌ای به‌خصوص جوامع روستایی، گسترش انسجام اجتماعی، بسط مشارکت اجتماعی و از همه مهم‌تر، اعتماد متقابل (افراد و دولت) است (بهاگوتلا و همکاران^۹، ۲۰۱۰: ۲۴۵-۲۶۰). در همین راستا، تقویت سرمایه‌های اجتماعی یکی از راهکارهای گسترش توسعه پایدار روستایی به‌شمار می‌رود، به‌طوری که سرمایه‌ی اجتماعی در قالب تشکل‌های محلی قادر به کاهش فقر و افزایش رفاه جامعه می‌باشد (شیروانیان و نجفی، ۱۳۹۰: ۲۵). همچنین، تقویت سرمایه‌های اجتماعی باعث مشارکت و ارتباط فرد با افراد دیگر می‌شود. این امر به‌نوبه خود، نقش مهمی در بهبود کیفیت زندگی و توسعه روستایی دارد (عبدالحکیم و همکاران^{۱۰}، ۲۰۱۰: ۵۶۵). مضاعف بر این، عاملی موثر در رسیدن به توسعه پایدار روستایی است، چرا که توسعه پایدار روستایی از یک‌سو بر مشارکت ساکنان محلی، از طریق مذاکره، مشورت و تعامل استوار است که درکی از سهم هریک از ساکنان را در فرآیند توسعه فراهم می‌آورد و از دیگر سو شناسایی امتیاز نسبی هر ناحیه را برای طراحی راهبردهای توسعه مورد توجه قرار می‌دهد (میری، ۱۳۸۹: ۳۲-۳۳).

دهستان رومشگان غربی از توابع شهرستان کوهدشت در استان لرستان است که در قلمرو رشته‌کوه‌های زاگرس قرار گرفته است. این دهستان دارای ۱۲ روستایی سکنه می‌باشد که بالغ بر ۲۳۳۱ خانوار می‌باشد، هدف از این پژوهش بررسی تاثیر مولفه‌های سرمایه اجتماعی بر توسعه پایدار روستایی و بررسی مهم‌ترین بعد تاثیر گذار در توسعه پایدار روستایی در محدوده مورد مطالعه می‌باشد و به دنبال پاسخگویی به سوال زیر تدوین شده است:

- آیا بین توزیع مولفه‌های سرمایه اجتماعی و توسعه پایدار روستایی در محدوده مورد مطالعه رابطه معناداری وجود دارد؟

7- Brunie

8- Boix and Posner

9- Bhagavatula & et al.

10- Abdul Hakim et al

مبانی نظری

در دهه‌های پایانی هزاره دوم با مطرح شدن موضوع توسعه پایدار و به‌ویژه توسعه اجتماعی، مفهوم سرمایه اجتماعی بیش‌ازپیش مورد نظر قرار گرفت (هالپرن^{۱۱}، ۲۰۰۱)؛ و با شروع هزاره سوم توجه روز افزون به جایگاه و نقش سرمایه اجتماعی تداوم یافت، به‌طوری که امروزه با حجم قابل‌توجهی از منابع و متون مرتبط با سرمایه اجتماعی سروکار دارند (نوگیرا^{۱۲}، ۲۰۰۹: ۱۳۳-۱۳۹؛ بگلسدیگ و اسگایگ^{۱۳}؛ ۲۰۰۵).

در مفهوم گسترده، توسعه پایدار به‌عنوان فرآیندی تعریف شده است که در آن نسل‌های آینده بتوانند به اندازه یا بیش‌تر از نسل‌های فعلی به سرمایه سرانه دسترسی داشته باشند. به‌طور سنتی، این سرمایه‌ها در برگیرنده سرمایه‌های طبیعی، فیزیکی یا سرمایه تولید شده و سرمایه انسانی (به‌عنوان عوامل تولید پایدار) هستند (اسکاتا^{۱۴}، ۲۰۰۲) با این وجود، از میان انواع سرمایه‌ها، سرمایه اجتماعی تنها بخشی از فرآیند توسعه اقتصادی را تشکیل می‌دهند که به‌عنوان راهی برای عاملان و فعالان اقتصادی در داخل جامعه و سازمان‌شان برای تولید خدمات و کالاهای مورد نیاز را تعیین می‌کند و همچنین به افزایش و ارتقای مقادیر سایر سرمایه‌های موجود کمک می‌کند. به‌طوری که مکمل هنجارها، ارزش‌ها، نگرش‌ها و باورهایی است که تعامل بین مردم و سازمان‌ها را اداره کرده و آن‌ها را برای همکاری و کمک متقابل آماده می‌کند؛ و به‌عنوان شکل جدیدی از سرمایه‌ها به تقویت رشد اقتصادی و نیل به توسعه پایدار کمک می‌کند (کلمن^{۱۵}؛ ۱۹۸۸: ۹۵-۱۲۱؛ پاتنم و همکاران^{۱۶}، ۱۹۹۳). بنابراین، از این منظر، همچنین توافق درباره ارتباط سرمایه اجتماعی در تواناسازی جوامع روستایی برای مدیریت و پاسخ به فشارهای اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی را انجام داده و تلاشی برای تضمین توسعه پایدار است (چردن و همکاران^{۱۷}، ۲۰۱۰: ۱۴۳). تحقیقات تجربی جدید نشان داده است که جوامع روستایی با سرمایه زیاد سرمایه اجتماعی (شبکه‌های اجتماعی و هنجارها و ارزش‌های همراه با روابط اجتماعی) موقعیت قوی‌تری برای حل مشاجرات و منازعات، تقسیم و به اشتراک‌گذاری اطلاعات مفید و اجرای موفق‌تر پروژه‌های توسعه را فراهم می‌سازد در حالی که فاکتورهای تولید سنتی (سرمایه طبیعی، فیزیکی و انسانی) نمی‌تواند به‌طور ضروری منجر به الگوهای مناسب رشد اقتصادی در سایر جوامع باشد (وودهوس^{۱۸}، ۲۰۰۶: ۲۲). همچنین سرمایه اجتماعی به‌عنوان یک موضوع اساسی در ادبیات توسعه است و اهمیت

11- Halpern

12- Nogueira

13- Beugelsdijk & schaik

14- Sakata

15- Coleman

16- Putnam et al

17- Jordan et al

18- Woodhouse

آن در تسهیل‌گری (ایجاد تسهیل) در فرآیند توسعه به‌طور روزافزونی مورد توجه قرار گرفته است. با این وجود بیش‌تر مباحث درباره سرمایه اجتماعی با ابهامات متعددی هم به لحاظ پیچیدگی مفهومی و هم دارا بودن ابعاد چندگانه همراه است و همچنین بیش‌تر واقعیت‌ها درباره آن ناملموس، غیرقابل مشاهده بوده و سنجش آن مشکل است (کلمن، ۱۹۹۰). دیدگاه‌های مهمی در رابطه با ویژگی‌های عملکردی و سنجش سرمایه اجتماعی در سطوح مختلف تحلیل دیده می‌شود (لیمون و همکاران^{۱۹}، ۲۰۱۲: ۲).

۱- سطح فردی (برهم و ران^{۲۰}، ۱۹۹۷).

۲- سطح سازمان، شرکت‌ها و واحدهای تولید

۳- سطح جامعه/ اجتماعات محلی، که بیش‌ترین ادبیات موجود در زمینه سرمایه اجتماعی به آن تعلق دارند.

به‌طوری که تحلیل موجودی و میزان سرمایه اجتماعی در سطوح خرد تا کلان به‌صورت ناحیه‌ای مورد ارزیابی قرار می‌گیرد (پاتنم^{۲۱}، ۱۹۹۳؛ گیزو و همکاران^{۲۲}، ۲۰۰۴؛ اینگستورم^{۲۳}، ۲۰۰۸: ۲۲۶۸-۲۲۸۰؛ ساباتینی^{۲۴}، ۲۰۰۸). بنابراین، می‌توان بر اساس تعاریف ارایه شده از سرمایه اجتماعی، مفاهیم آن را در چند دسته به شرح زیر طبقه‌بندی کرد (باسلی و سیچی^{۲۵}، ۲۰۰۷: ۲).

۱- اشکال ساختاری که بیانگر روابط بین رفتار انسان و سازمان‌ها (از قبیل نقش‌ها، شبکه‌های اجتماعی، انجمن‌ها، نهادها، قوانین و رویه‌ها) و شکل شناختی با تمرکز بر روی جنبه روان‌شناختی افراد (در قالب هنجارها، ارزش‌های مشترک، انسجام، روابط متقابل، اعتماد، نگرش‌ها و عقاید) است (کریشنا و اوپوف^{۲۶}، ۱۹۹۹؛ اوپوف^{۲۷}، ۲۰۰۰). به‌طور کلی منظور از سرمایه اجتماعی تکمیلی بودن ابعاد دوگانه زیر است (اوپوف، ۱۹۹۹: ۱۸۷۵-۱۸۹۰).

۲- دارا بودن سطوح کلان (ملی)، میانی (منطقه‌ای و محلی) و خرد (خانواده و افراد) که بر اساس برنامه‌ریزی و ساختار اقتصادی دسته‌بندی می‌شود؛ و

۳- دارا بودن عملکردهایی در داخل یک گروه، جامعه، یا بین جوامع و سازمان‌های متعدد از قبیل انسجام، تعامل، ایجاد ارتباط و پیوند.

19- Limón et al

20- Brehm and Rahn

21- Putnam

22- Guiso et al

23- Engstrom

24- Sabatini

25- Basile and Cecchi

26- Krishna and Uphoff, 1999

27- Uphoff

بنابراین با توجه به داده‌های جدول (۱) می‌توان در تعریف سرمایه اجتماعی و سنجش نقش آن در توسعه در سطوح مختلف، سه پارامتر اساسی از قبیل هنجارها، شبکه‌ها و اعتماد را گنجانده.

جدول ۱- روش‌های مهم در سنجش سرمایه اجتماعی

کشور	شاخص‌های مهم	خصیصه‌های کلیدی رویکرد	محقق
بریتانیا	مشارکت اجتماعی و مدنی، شبکه اجتماعی، همکاری متقابل و اعتماد	- سرمایه اجتماعی دربرگیرنده شبکه‌ها، هنجارها، ارزش‌ها، ادراک و گروه‌های مشترک	هرپرو کیلی ^{۲۸} ؛ ۲۰۰۳
هند	شبکه‌های اجتماعی، عضویت‌های گروهی، اعتماد در نهادها و اعتماد در مردم	- تفاوت بین ارتباط رسمی / نهادی شده و شبکه غیررسمی و تمایز بین پیوند هدفمند بین مردم با نهادها و موسسات و احساس ذهنی آن‌ها درباره این پیوندها	ونیمن و همکاران ^{۲۹} ؛ ۲۰۰۶
یونان	مشارکت داوطلبانه، اعتماد اجتماعی	- بعد فرهنگی (اعتماد اجتماعی)؛ و بعد ساختاری (عضویت در انجمن‌ها و تعهدات مدنی).	لیبراکیند پارسکوپولوس ^{۳۰} ؛ ۲۰۰۲
استرالیا	اندازه و ظرفیت شبکه، شبکه‌های باز و بسته، تراکم و روابط شبکه‌ای، اعتماد و روابط متقابل	- اندازه‌گیری سرمایه اجتماعی بر اساس دو بعد اصلی: الف) ساختار روابط شبکه‌ای؛ و ب) کیفیت روابط هنجاری	سنگ ^{۳۱} ؛ ۲۰۰۱
نیوزیلند	رفتارها، نگرش و ارزش‌ها، گروه‌های جمعیتی	- سرمایه اجتماعی به‌عنوان رابطه بین عاملان - اندازه‌گیری وجود رابطه اجتماعی و کیفیت آن	اسپیلبرج ^{۳۲} ؛ ۲۰۰۱
آمریکا	اعتماد اجتماعی، مشارکت، رهبری مدنی، پیوندهای اجتماعی غیررسمی، تنوع روابط و شبکه‌ها	- سرمایه اجتماعی به‌عنوان روابط دوجانبه، تعاملات و شبکه‌های موجود در میان گروه‌های انسانی - سطح اعتماد موجود در میان گروه خاصی، به‌عنوان پیامد تعهدات و هنجارهایی پیوسته با ساختار اجتماعی	متمبو ^{۳۳} ؛ ۲۰۱۱

خان^{۳۴}؛ ۲۰۱۱: ۱۴-۱۵

سرمایه‌ی اجتماعی در مقیاس محله‌ای، شامل منابعی در اجتماعات محله است که از طریق حضور بالایی از اعتماد، عمل و کنش متقابل، هنجارهای مشترک رفتاری، تعهدات و التزامات و تعلقات مشترک، شبکه‌های رسمی و غیررسمی و کانال‌های مؤثر اطلاعات به وجود می‌آید. این سرمایه ممکن است به وسیله افراد و گروه‌ها به منظور تسهیل در خدمات رسانی به اجتماع مورد استفاده قرار گیرد (کی^{۳۵}؛ ۲۰۰۵: ۱۶۲). تعامل اجتماعی در بلندمدت نه

28- Harper & Kelly

29- Vanneman et al

30- Lyberakiand Paraskevopoulo

31- Stone

32- Spellerberg

33- Mthembu

34- Khanh

35- Key

تنها به ایجاد ارزش‌های اجتماعی کمک می‌کنند، بلکه منجر به شکل‌گیری سازمان‌ها و شبکه‌هایی که فرآیندهای همکاری و مشارکت را تدوین می‌کنند، موجب افزایش کارایی آن‌ها می‌شود (گالیگو^{۳۶}، ۲۰۰۷: ۵۸-۶۳). بنابراین با توجه به تعاریف و مفاهیم سرمایه اجتماعی می‌توان گفت که سرمایه اجتماعی مکمل سرمایه‌های طبیعی و انسانی در فرآیند توسعه روستایی است که با تاکید بر شبکه‌ای شدن، اعتماد و روابط در داخل جامعه نقش زیادی در توسعه روستایی به‌ویژه کارآفرینی بر عهده می‌گیرد (گلوامسر و همکاران^{۳۷}، ۲۰۱۰: ۴). تقویت سرمایه اجتماعی باعث مشارکت و ارتباط فرد با افراد دیگر، می‌شود این به‌نوبه خود، نقش مهمی در بهبود کیفیت زندگی در مناطق روستایی دارد. به عبارت دیگر، افزایش سرمایه اجتماعی باعث کاهش فقر و بهبود کیفیت زندگی می‌شود (عبدالحمید و همکاران، ۲۰۱۰: ۵۶۵). همچنین، یک عامل کلیدی پنهان در توسعه روستایی و بهره‌وری عوامل تولید است و جوامعی که سطوح بالایی از سرمایه اجتماعی دارند، می‌توانند برای دستیابی به اهداف عمومی باهم فعالیت داشته باشند و کیفیت زندگی خود را بهبود بخشند (فیلد^{۳۸}، ۲۰۰۳: ۱۸)؛ بنابراین با توجه به اهمیت موضوع در چند سال اخیر مطالعات متعددی در کشور صورت گرفته است که در جدول (۲) به تعدادی از آن‌ها اشاره می‌شود.

جدول ۲- خلاصه‌ای از مطالعات انجام شده در زمینه سرمایه اجتماعی و توسعه روستایی در سال‌های اخیر

محقق	عنوان	خلاصه‌ای از نتایج
ماجدی و لهسایی زاده (۱۳۸۵)	بررسی رابطه بین متغیرهای زمینه‌ای، سرمایه اجتماعی و رضایت از کیفیت زندگی، مطالعه موردی در روستاهای استان فارس	تحلیل نتایج نشان داده است که یازده فرضیه از بیست فرضیه مربوط به بررسی رابطه بین متغیرهای زمینه‌ای و سرمایه اجتماعی تایید شده است که از آن میان، پنج فرضیه به شاخص‌های سرمایه اجتماعی مربوط می‌شود، همچنین، مدل تحلیل رگرسیونی از معنادار بودن متغیرها بحث می‌کند که در واقع، تاییدی بر فرضیه تحقیق بود
شادی طلب و همکاران (۱۳۸۷)	فقر و سرمایه اجتماعی در جامعه روستایی	یافته‌های پژوهش نشان داده است گرچه رابطه معکوس میان فقر و مؤلفه‌های سه گانه سرمایه اجتماعی (اعتماد، انسجام و مشارکت) تایید شده است، اما نتایج رگرسیون چند متغیره مؤید رابطه معناداری متغیر «مشارکت در تصمیم‌گیری» از مقیاس مشارکت اجتماعی و «نزاع در میان روستاییان» از مقیاس انسجام اجتماعی با پدیده فقر است
ماجدی و همکاران (۱۳۸۸)	رابطه سرمایه اجتماعی با کنش جمعی در مناطق روستایی	یافته‌های پژوهش نشان می‌دهند که از میان شاخص‌های سرمایه اجتماعی اعتماد بالاترین تأثیر را برکنش جمعی داشته و از میان عوامل تعیین‌کننده و مؤثر توانمندی، تعلق به مکان و ارتباطات بیش‌ترین تأثیر را بر سرمایه اجتماعی داشته‌اند. همچنین نتایج تحقیق نشان داد که هشت متغیر: تعداد اعضای خانوار، سطح تحصیلات سرپرست، شاخص ثروت، مالکیت منزل مسکونی، تعلق به مکان، توانمندی، ارتباطات و نوع روستا از سیزده متغیر در نظر گرفته شده به‌عنوان تعیین‌کننده سرمایه اجتماعی رابطه معناداری با سرمایه اجتماعی داشته و سرمایه اجتماعی هم تأثیرگذار برکنش جمعی بوده است.

36- Gallego

37- Gülümser et al

38- Field

ادامه جدول ۲

نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که میان سرمایه‌ی اجتماعی و توسعه‌ی روستایی، رابطه معناداری وجود داشته و در این رابطه، هر یک از این پارامترها می‌تواند نقش تاثیرگذاری داشته باشد. از این رو میزان سرمایه اجتماعی متوسط در منطقه‌ی مورد مطالعه، در صورت تقویت این سرمایه و بهینه نمودن آن می‌تواند نقش موثری در توسعه روستایی منطقه پشت آب داشته باشد.	بررسی نقش سرمایه اجتماعی و رضایت از کیفیت زندگی، مطالعه موردی بخش پشت آب سیستان	میری (۱۳۸۹)
یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد. گرچه بین ابعاد مختلف سرمایه اجتماعی در مناطق روستایی مورد مطالعه رابطه معناداری تایید شده است، اما نتایج رگرسیون چند متغیره مؤید رابطه معناداری در مولفه‌های سرمایه اجتماعی نمی‌باشد. همچنین نتایج بیان‌کننده‌ی این مطلب است که در بین مولفه‌های سرمایه اجتماعی درجه مشارکت روستائیان از حد سهیم شدن در اطلاعات فراتر نرفته است و نیز در تصمیم‌گیری در سطوح بالاتر محروم بوده‌اند و بیشتر مشارکت و فعالیت‌های دسته‌جمعی از نوع ابزاری می‌باشد	تحلیلی بر میزان سرمایه‌ی اجتماعی در مناطق روستایی شهرستان ممسنی، مطالعه موردی: بخش دشمن‌زیاری	توکلی و همکاران (۱۳۹۰)
نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که رابطه معناداری متغیرهای سن، سرمایه اجتماعی، نگرش به مشارکت، سطح تحصیلات، تماس با منابع اطلاعاتی، سطح اطلاعات و آگاهی و اشتغال در خارج از منزل با مشارکت اجتماعی زنان روستایی داشت. همچنین یافته حاصل از رگرسیون سلسله مراتبی نیز نشان داد الگوی پژوهشی توانایی پیش‌بینی بیش از ۳۷ درصد از تغییرات در مشارکت اجتماعی را داشته است	بررسی تاثیر رفاه و سرمایه اجتماعی بر کیفیت زندگی در مناطق روستایی شهرستان بويراحمد	احمدوند و همکاران (۱۳۹۱)
نتایج پژوهش بیانگر آن است که اندازه‌ی شبکه‌ی اجتماعی با موقعیت در کارآفرینی، رابطه‌ی مثبت و معناداری دارد. ضریب تاثیر تشخیص فرصت بر بهره‌برداری از فرصت ۰/۹۱ و ضریب تاثیر بر بهره‌برداری از فرصت بر ایجاد کسب‌وکار ۰/۳۵ است	نقش سرمایه اجتماعی و سرمایه انسانی در کارآفرینی جوانان در روستایی بخش کربال	یدالهی فارسی و رضوی (۱۳۹۱)
نتایج حاصله حاکی از این است که بین افزایش سرمایه اجتماعی و بالا رفتن توسعه روستایی رابطه مثبت و کاملاً معناداری وجود دارد؛ به عبارت دیگر با افزایش میزان سرمایه اجتماعی در بین پاسخگویان، توسعه روستایی به‌ویژه در ابعاد اجتماعی و کالبدی تحول بیش‌تری را نشان می‌دهد.	ارزیابی نقش سرمایه اجتماعی در توسعه نواحی روستایی، مطالعه موردی دهستان مشهد میقان شهرستان اراک	فراهانی و همکاران (۱۳۹۲)

مواد و روش‌ها

نوع تحقیق کاربردی، روش مورد استفاده توصیفی-تحلیلی، برای گردآوری داده‌های و اطلاعات از روش‌های کتابخانه‌ای (فیش‌برداری از کتب، مقالات و پایان‌نامه‌های و منابع اینترنتی) و میدانی (پرسشنامه) استفاده شده است. قلمرو مکانی این تحقیق، دهستان رومشگان غربی از توابع شهرستان کوهدشت می‌باشد (شکل ۱). جامعه آماری این تحقیق خانوارهای این دهستان می‌باشد؛ که دارای ۲۳۳۱ خانوار طبق سرشماری ۱۳۹۰ می‌باشد که تعداد ۱۳۴ خانوار از طریق فرمول اصلاح شده کوکران ۳۹ به‌عنوان حجم نمونه انتخاب شدند. انتخاب خانوارها در سطح هر روستا، به‌صورت تصادفی ساده انجام گرفت تا اصل فرصت برابر به‌منظور انتخاب خانوارها رعایت شده باشد. به‌منظور

$$39 - n = n' / [2 + (n' / N)]$$

دستیابی به نتایج مطلوب و ارزیابی رابطه توزیع سرمایه اجتماعی در توسعه پایدار روستایی از خانوارها در روستاهای نمونه در ۴ شاخص و ۴۹ مولفه برای سرمایه اجتماعی (اعتماد، انسجام، مشارکت، شبکه‌های نهادی اجتماعی) و همچنین ۳ بعد و ۲۲ مولفه برای توسعه پایدار روستایی (اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی و کالبدی) به شرح جدول (۳) اقدام به تهیه و تدوین ۲ پرسشنامه مطابق با طیف لیکرت گردید است. جهت ارزیابی پایایی داده‌ها از آزمون آلفای کرونباخ استفاده شد که برای مولفه‌های سرمایه اجتماعی ضریب ۰/۷۱ و برای ابعاد توسعه پایدار روستایی ضریب ۰/۷۴ به دست آمد که نشان از رضایت‌بخش بودن داده‌ها برای انجام تحقیق می‌باشد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و استنباطی (آزمون t تک نمونه‌ای، همبستگی پیرسون و تحلیل مسیر) در نرم‌افزار SPSS استفاده شده است.

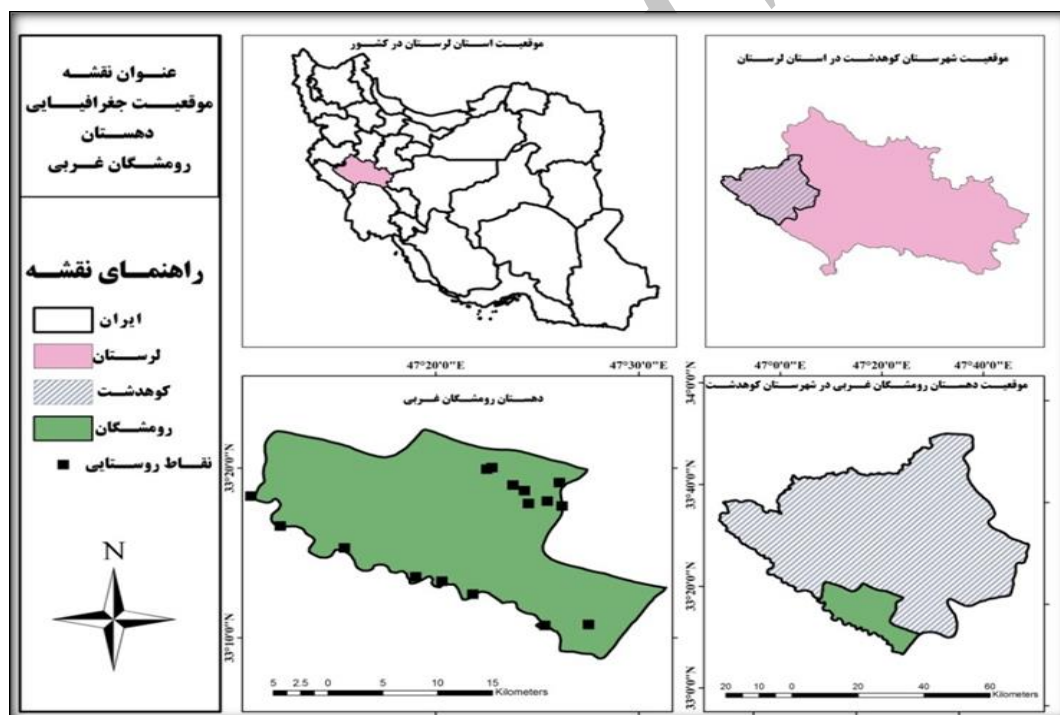
جدول ۳- گویه‌های سنجش عوامل موثر بر توسعه پایدار روستایی

متغیر	شاخص	گویه‌ها	آلفای کرونباخ
سرمایه‌های اجتماعی	اعتماد اجتماعی	اعتماد به مردم روستایی و محله زندگی، میزان اعتماد به هم محلی‌ها و همسایگان، میزان اعتماد به شوراهای روستا، اعتماد به نهادهای روستایی، میزان اعتماد شما به متصدیان خدمات روستایی، میزان اعتماد شما به سیستم ارایه خدمات حمل‌ونقل روستایی، میزان اعتماد به "شورای اسلامی" و عملکرد آن، میزان اعتماد به نیروی انتظامی و ماموران آن در تامین امنیت روستا، میزان اعتماد شما به نهادهای خیریه غیردولتی، اعتماد به افراد فامیل و وابستگان.	۰/۷۱
	مشارکت اجتماعی	میزان مشارکت در امور خیریه در روستا و محله خود، میزان مشارکت در نگهداری از تاسیسات عمومی روستایی، میزان مشارکت و همکاری هم محلی‌های در تامین هزینه خدمات روستایی، میزان مشارکت در زمینه فکری و مشورتی در بهبود محل زندگی و محله. میزان همکاری نهادهای محلی و روستایی در حل مشکلات روستا، میزان همکاری در پاکیزه نگه‌داشتن محل زیست روستا، میزان مشارکت در انتخابات و راهپیمایی‌ها، میزان شرکت در امور و مراسمات مذهبی در سطح محله زندگی، میزان همکاری در راه‌اندازی مراسمات اجتماعی و مذهبی در روستا، میزان همکاری با نهادهای محلی و دولتی در کاهش مشکلات روستا، میزان مسئولیت‌پذیری همسایگان در رابطه با امور محله زندگی، میزان همکاری با همسایگان در موارد بروز مشکلات، میزان تبادل تجارب و اطلاعات با همسایگان در خصوص مسائل مهم در روستا، میزان مشورت با همسایگان خود، میزان مشورت با افراد فامیل و بستگان.	
	انسجام اجتماعی	میزان درگیری و نزاع بین ساکنین روستا، میزان انحرافات اجتماعی و ناهنجاری‌ها در روستا، میزان تمایل برای حل مسائل و مشکلات موجود در روستا در گردهمایی و جلسات، میزان همکاری و شرکت در مراسم شادی و عزاداری در روستا، ارزش‌های مشترک بین شهروندان (مثل ساده زیستی، حس همکاری، همدلی)، میزان همکاری مردم برای مساعدت به افراد حادثه‌دیده، میزان صمیمانه و دوستانه با همسایگان و هم محلی‌ها، وظایف اجتماعی مانند (مساعدت به دیگران در مواقع نیاز و رعایت حال همسایگان) را به صورت دلسوزانه، وظایف اجتماعی مردم مانند (جمع‌آوری زباله) به صورت داوطلبانه، میزان بهبود و ارتقای ارتباط با همسایگان و دوستان، میزان همکاران ارتباط خانوادگی، میزان شرکت در مهمانی‌ها و رفت‌وآمدهای خانوادگی، میزان شرکت در مراسمات دینی و مذهبی در نزدیکی مردم روستا، میزان گذشت، صداقت، امانت‌داری و کمک به دیگران در بین همسایگان.	
محلی	شبکه‌ها و نهادهای محلی	میزان توجه به ارایه اطلاعات و تجارب فردی، میزان توجه به استفاده از تجارب شهرها در بهبود روستا، نقش شورا اسلامی در افزایش همکاری، نقش شوراهای روستایی در ایجاد ارتباط بین همشهری‌ها، نقش شورا در ایجاد ارتباط بین شهروندان و نهادهای مرتبط، نقش خدمات موجود در روستا، توانایی نهادهای محلی روستایی در ارایه خدمات، توانایی شورای اسلامی در ایجاد پیوند محله‌ها با سایر محلی‌ها، میزان دارا بودن و دسترسی نهادهای روستایی به تجهیزات مناسب و منابع مالی.	

ادامه جدول ۳

۰/۷۴	امکان ایجاد فرصت‌های شغلی غیر کشاورزی، افزایش میزان درآمد روستاییان، افزایش انگیزه جهت بهبود وضعیت کار و فعالیت، افزایش قیمت مسکن و زمین، امکان ایجاد فرصت‌های شغلی غیر کشاورزی، افزایش میزان درآمد روستاییان، افزایش انگیزه جهت بهبود وضعیت کار و فعالیت، افزایش قیمت مسکن و زمین، امکان ایجاد فرصت‌های شغلی غیر کشاورزی، افزایش انگیزه جهت بهبود وضعیت کار و فعالیت، به لحاظ کیفیت، بهبود زیرساخت‌های ارتباطی. افزایش زمینه‌های اشتغال و ایجاد تنوع شغلی، بهبود خدمات زیرساختی به لحاظ کیفیت، بهبود زیرساخت‌های ارتباطی.	اقتصادی	توسعه پایدار روستایی
	امکان ایجاد فرصت‌های شغلی غیر کشاورزی، افزایش میزان درآمد روستاییان، افزایش انگیزه جهت بهبود وضعیت کار و فعالیت، افزایش قیمت مسکن و زمین، امکان ایجاد فرصت‌های اشتغال و ایجاد تنوع شغلی، بهبود خدمات زیرساختی به لحاظ کیفیت، بهبود زیرساخت‌های ارتباطی.	اجتماعی و فرهنگی	
	دسترسی به زمین مسکونی جهت ساخت‌وساز، ساخت اماکن عمومی، وضع معابر، روشنایی معابر، کیفیت مصالح، کیفیت معابر، پاکیزگی محیط و منظر روستا، عرض معابر، تخریب مراتع و زیست‌گاه‌های حیات‌وحش، رضایت از کیفیت آب شرب،	زیست‌محیطی و کالبدی	

منبع: شادی طلب و حاجتی کرمانی، ۱۳۸۷: ۴۴؛ فراهانی و همکاران، ۱۳۹۲: ۲۷؛ محمدی یگانه و همکاران، ۱۳۹۲؛ عینالی و همکاران، ۱۳۹۲؛ اکبریان رونیزی، ۱۳۹۲؛ فراهانی و همکاران، ۱۳۹۱؛ پور طاهری و همکاران، ۱۳۹۰؛ پورمحمدی و همکاران، ۱۳۹۰.

شکل ۱: موقعیت جغرافیایی دهستان رومشگان غربی

قلمرو جغرافیایی پژوهش

دهستان رومشگان غربی در جنوب غربی شهرستان کوهدشت و در غرب استان لرستان قرار دارد. این دهستان از جنوب به رودخانه‌ی سیمره و شهرستان دره‌شهر، از شمال به بخش کونانی، از شرق به بخش مرکزی و شهرستان پل‌دختر و از غرب به بخش کونانی و حوضه‌ی آبگیر سد سیمره محدود می‌شود. وسعت منطقه برابر ۳۳۲۰۶

کیلومتر مربع و ارتفاع از سطح دریا ۱۱۴۹ متر می‌باشد و فاصله آن تا مرکز استان ۱۱۰ کیلومتر می‌باشد، به طوری که در فاصله ۴۰ کیلومتری جنوب غربی شهرستان کوهدشت و ۲۰ کیلومتری شمال شرقی شهرستان پلدختر قرار دارد این منطقه دارای آب‌وهوای نیمه‌خشک تا معتدل مدیترانه‌ای است.

یافته‌ها و بحث

از میان ۱۱۰ نفر پاسخگو ۱۹/۲ درصد مجرد و ۸۰/۸ درصد متأهل، ۶۳/۳ درصد مرد و ۳۶/۷ درصد زن، میانگین سنی این افراد ۳۹/۴ سال، از نظر وضعیت سواد ۱۲/۶ درصد بی‌سواد، ۱۲/۶ سواد خواندن و نوشتن، ۱۱/۸ درصد سواد دوره ابتدایی، ۴۶/۵ درصد دارای سواد دوره راهنمایی و دبیرستان، ۱۶/۵ درصد دیپلم و دیپلم به بالاتر تحصیلات داشته‌اند. جدول (۴) آمار توصیفی مولفه‌های سرمایه اجتماعی و ابعاد توسعه پایدار روستایی را نشان می‌دهد؛ که در میان مولفه‌های سرمایه اجتماعی بعد اعتماد دارای بالاترین میانگین می‌باشد؛ و در میان ابعاد توسعه پایدار روستایی بعد اقتصادی بالاترین میانگین به خود اختصاص داده است.

جدول ۴- اطلاعاتی توصیفی پاسخگویان

اطلاعات توصیفی	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	واریانس
مولفه‌های سرمایه اجتماعی	اعتماد	۱۳۴	۳/۱۷	۰/۲۴۴
	مشارکت	۱۳۴	۲/۹۹	۰/۲۰۵
	انسجام	۱۳۴	۳/۰۱	۰/۲۶۵
	نهادی	۱۳۴	۲/۹۱	۰/۴۰۳
ابعاد توسعه پایدار روستایی	اقتصادی	۱۳۴	۲/۸۹	۰/۳۳۹
	اجتماعی	۱۳۴	۲/۵۳	۰/۲۴۶
	زیست‌محیطی و کالبدی	۱۳۴	۲/۵۷	۰/۲۸۹

در ادامه تحقیق به بررسی سرمایه‌های اجتماعی روستاییان در شاخص‌های چهارگانه (اعتماد، انسجام، مشارکت و شبکه‌های محلی) با استفاده از آزمون t تک‌نمونه‌ای پرداخته شده است. تحلیل میانگین عددی میزان سرمایه اجتماعی روستایی آن در سطح خانوارها در محدوده مورد مطالعه براساس آزمون t تک‌نمونه‌ای مبین متوسط بودن سطح سرمایه‌های اجتماعی در کلیه شاخص‌های مورد نظر تحقیق است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد، سطح اعتماد

روستاییان در سطح رضایت بخشی قرار دارد. به طوری که خانوارهای نمونه به افراد فامیل، همسایگان، شوراهای اسلامی، دهیاری، نهادهای روستایی، متصدیان خدمات روستایی و غیره اعتماد متقابل دارند. همین طور در بعد انسجام نیز میزان درگیری و نزاع بین ساکنان و انحرافات اجتماعی و ناهنجاری‌ها به نسبت قبل کم‌تر شده و میزان تمایل برای حل مسائل و مشکلات موجود در روستا در گردهمایی و جلسات و همکاری و شرکت در مراسم شادی و عزاداری در روستا در سطح قابل قبولی با میانگین (۳/۰۳) قرار دارد. با وجود این، سطح مشارکت روستاییان و همین طور عملکرد شبکه و نهادهای محلی در سطح پایینی قرار دارد. همان طوری که جدول (۵) نشان می‌دهد، با احتساب دامنه طیفی در خانوارهای ساکن در روستاهای نمونه که بین ۱ تا ۵ بر اساس طیف لیکرت در نوسان است، این میزان برای بعد اعتماد بیش‌تر از عدد مطلوبیت ۳ و برای بعد انسجام کم‌تر از ۳ و برای ابعاد مشارکت و شبکه‌ها و نهادهای محلی به صورت منفی ارزیابی شده است. که بیانگر تاثیرگذاری مثبت بعد اعتماد در سرمایه اجتماعی روستاییان و تاثیرگذاری منفی در ابعاد مشارکت و شبکه‌های محلی می‌باشد. این تفاوت فقط برای بعد اعتماد در سطح آلفای ۰/۰۱ معنادار و میزان تفاوت آن‌ها از مطلوبیت عددی به صورت مثبت برآورد شده است.

جدول ۵- بررسی مولفه‌های سرمایه اجتماعی در بین خانوارهای نمونه با استفاده از آماره t

مطلوبیت عددی مورد آزمون = ۳							
مولفه‌ها	میانگین	آماره T	درجه آزادی	معناداری	تفاوت میانگین		فاصله اطمینان ۹۵ درصد
					حد بالا	حد پایین	
اعتماد	۳/۱۸	۳/۷۷۶	۱۳۳	۰/۰۰۰	۰/۱۷۸	۰/۰۸	۰/۲۷
مشارکت	۲/۹۹	-۰/۱۲۶	۱۳۳	۰/۹۰۰	-۰/۰۰۶	-۰/۱۰	۰/۰۸
انسجام	۳/۰۳	۰/۵۹۶	۱۳۳	۰/۵۵۳	۰/۰۲۹	-۰/۰۷	۰/۱۳
شبکه‌های محلی	۲/۹۶	-۰/۶۰۷	۱۳۳	۰/۵۴۵	-۰/۰۳۵	-۰/۱۵	۰/۰۸

در ادامه تحقیق به بررسی ابعاد توسعه پایدار روستایی با استفاده از آزمون t تک‌نمونه‌ای پرداخته شده است. تحلیل میانگین عددی میزان توسعه پایدار روستایی در سطح خانوارها در محدوده مورد مطالعه بر اساس آزمون t تک نمونه‌ای مبین پایین بودن سطح توسعه پایدار روستایی در کلیه ابعاد مورد نظر تحقیق (اقتصادی، اجتماعی، محیطی و کالبدی) است. همان طوری که جدول (۶) نشان می‌دهد، با احتساب دامنه طیفی در خانوارهای ساکن در روستاهای نمونه که بین ۱ تا ۵ بر اساس طیف لیکرت در نوسان است، این میزان برای همه ابعاد کم‌تر از عدد مطلوبیت (۳) و به صورت منفی ارزیابی شده است. یافته‌های تحقیق نشان‌دهنده تاثیرگذاری منفی همه ابعاد توسعه پایدار روستایی

می‌باشد. این تفاوت در سطح آلفای ۰/۰۵ معنادار و میزان تفاوت آن‌ها از مطلوبیت عددی به صورت منفی برآورد شده است.

جدول ۶- بررسی ابعاد توسعه پایدار روستایی در بین خانوارهای نمونه با استفاده از آماره t

مطلوبیت عددی مورد آزمون = ۳							
مولفه‌ها	میانگین	آماره T	درجه آزادی	معناداری	تفاوت میانگین	فاصله اطمینان ۹۵ درصد	
						حد پائین	حد بالا
اقتصادی	۲/۸۹	-۲/۰۷	۱۳۳	۰/۰۴۰	-۰/۱۰۵۶	-۰/۲۰۶۳	-۰/۰۰۴۹
اجتماعی	۲/۵۳	-۱۰/۷۴	۱۳۳	۰/۰۰۰	-۰/۴۶۵۶	-۰/۵۵۱۴	-۰/۳۷۹۹
محیطی و کالبدی	۲/۵۷	-۸/۹۲	۱۳۳	۰/۰۰۰	-۰/۴۲۳۸	-۰/۵۱۷۸	-۰/۳۲۹۸

در ادامه تحقیق جهت بررسی رابطه میان مولفه‌های سرمایه اجتماعی (مشارکت، انسجام، اعتماد و نهادهای محلی) با توسعه پایدار روستایی از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد. برای معنادار بودن رابطه بین متغیرها از طریق ضریب همبستگی پیرسون، اگر سطح معناداری آزمون (sig) کم‌تر از ۵ درصد باشد، با ۹۵ درصد اطمینان می‌توان رابطه دو متغیر را ثابت نمود؛ بنابراین یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد، بین ابعاد اعتماد، مشارکت و توسعه پایدار روستایی در سطح ۰/۰۵ درصد آلفا رابطه مثبتی وجود دارد و همین‌طور بین بعد نهادهای محلی و توسعه پایدار روستایی در سطح ۰/۰۵ درصد آلفا رابطه منفی وجود دارد. ولی بین بعد انسجام و توسعه پایدار روستایی هیچ رابطه‌ای وجود ندارد (جدول ۷).

جدول ۷- سنجش میزان همبستگی میان توسعه پایدار روستایی و ابعاد سرمایه اجتماعی

همبستگی پیرسون		مولفه‌های سرمایه اجتماعی
سطح معناداری	ارزش	
۰/۰۰۰	۰/۴۴۵ (**)	اعتماد
۰/۰۰۸	۰/۲۲۹ (**)	مشارکت
۰/۳۶۹	۰/۰۷۸	انسجام
۰/۰۱۲	-۰/۲۱۶ (*)	نهادهای محلی
۱۳۴		تعداد

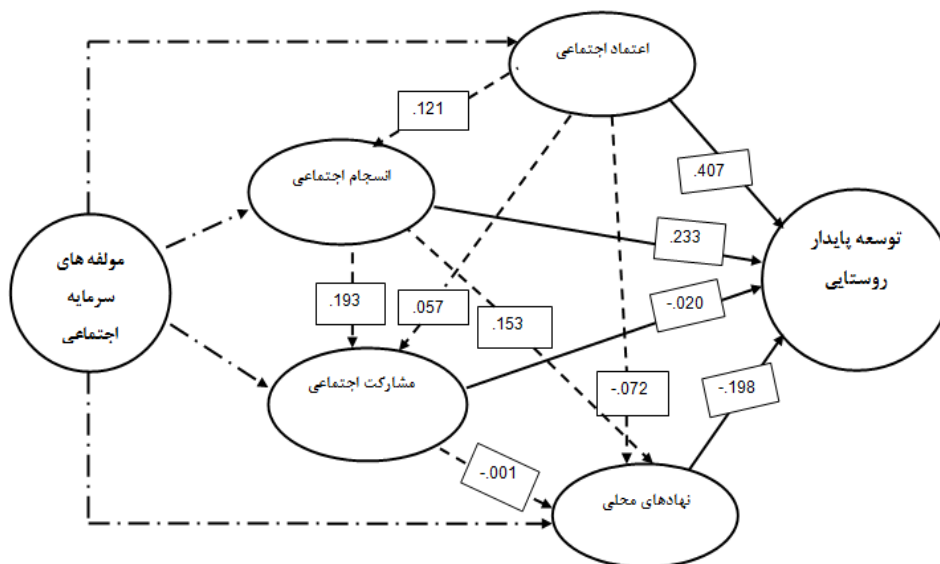
(**) معناداری همبستگی در سطح ۰/۰۱ - (*) معناداری همبستگی در سطح ۰/۰۵

در ادامه تحقق بعد از این‌که رابطه میان مولفه‌های سرمایه اجتماعی و توسعه پایدار روستایی به دست آمد، به بررسی اثرات مستقیم و غیرمستقیم سرمایه‌های اجتماعی بر توسعه پایدار روستایی با استفاده از آزمون رگرسیون چند متغیره

(تحلیل مسیر) پرداخته شده است. برای انجام تحلیل مسیر ابتدا بین متغیر وابسته (توسعه پایدار روستایی) و متغیرهای مستقل (نهادهای محلی، انسجام، اعتماد و مشارکت محلی) رگرسیون گرفته شد و در بقیه مراحل هر یک از شاخص‌ها که بیش‌ترین ضریب بتا (BETA) را داشته‌اند به‌عنوان متغیر وابسته و سایر عوامل متغیر مستقل فرض شده است؛ و در شکل شماره ۲ میزان و نوع تاثیر (مستقیم و غیرمستقیم) هر یک از متغیرهای مستقل و وابسته نشان داده شده است.

جدول ۸- سنجش میزان اثرات مستقیم و غیرمستقیم و کلی متغیرها بر توسعه روستایی

متغیرها	اثر مستقیم	اثر غیرمستقیم	اثر کلی	اولویت‌بندی
مشارکت اجتماعی	-۰/۰۲۰	۰/۰۰۱	-۰/۰۱۹	۳
انسجام اجتماعی	۰/۲۳۳	-۰/۰۶۸	۰/۱۶۸	۲
اعتماد اجتماعی	۰/۴۰۷	۰/۰۴۱	۰/۴۴۸	۱
نهادهای محلی	-۰/۱۹۸	-	-۰/۱۹۸	۴

شکل ۲: مدل تحلیل مسیر عوامل و متغیرهای سرمایه‌های اجتماعی و تاثیر آن بر توسعه پایدار روستایی

همان‌گونه که جدول (۸) نشان می‌دهد اثرات مستقیم و غیرمستقیم شاخص‌های مشارکت اجتماعی، انسجام اجتماعی، اعتماد اجتماعی و نهادهای محلی در توسعه پایدار روستایی با استفاده از آزمون تحلیل مسیر به‌دست آمده که بیش‌ترین اثر کلی مربوط به بعد اعتماد اجتماعی با میزان (۰/۴۴۸) داشته است. همان‌طوری که یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد، میزان اعتماد مردم محلی به همسایگان، شوراهای اسلامی و دهیاری و نیروی انتظامی، نهادهای محلی و غیره در منطقه مورد مطالعه افزایش چشم‌گیری نسبت به سال‌های قبل داشته است و به همین جهت این بعد

مهم‌ترین عامل در بین مولفه‌های اجتماعی در توسعه پایداری روستایی شناخته شده است و بعد نهادهای محلی با میزان (۰/۱۹۸-) دارای اثر منفی در توسعه پایدار روستایی در منطقه مورد مطالعه داشته است. برای به دست آوردن اثرات غیرمستقیم متغیرهای مستقل، ضرایب مسیر در هم ضرب شدند و برای اثرات کلی ضرایب کلیه مسیر منتهی به متغیر وابسته در جمع هم شدند.

نتیجه‌گیری

امروزه سرمایه اجتماعی به عنوان حلقه اتصال سرمایه طبیعی، سرمایه فیزیکی و سرمایه انسانی، رشد و توسعه اقتصادی را برای جوامع محلی به ارمغان آورده است. در صورت فقدان سرمایه اجتماعی، سایر سرمایه‌ها اثربخشی خود را از دست می‌دهند از این رو موضوع سرمایه اجتماعی به عنوان یک اصل محوری برای دستیابی به توسعه محسوب می‌گردد. یافته حاصل از تحلیل این تحقیق نشان می‌دهد. برای بررسی سرمایه اجتماعی روستاییان (در شاخص‌های چهارگانه)، بر اساس آزمون t تک‌نمونه‌ای شاخص سطح اعتماد روستاییان در سطح رضایت بخشی قرار دارد؛ بنابراین میزان بعد اعتماد بیش‌تر از عدد مطلوبیت ۳ و برای بعد انسجام کم‌تر از ۳ و برای ابعاد مشارکت و شبکه‌ها و نهادهای محلی به صورت منفی ارزیابی شده است. همچنین آزمون همبستگی پیرسون نشان که بین ابعاد اعتماد، مشارکت و توسعه پایدار روستایی در سطح ۰/۰۵ درصد آلفا رابطه مثبتی وجود دارد و همین‌طور بین بعد نهادهای محلی و توسعه پایدار روستایی در سطح ۰/۰۵ درصد آلفا رابطه منفی وجود دارد. ولی بین بعد انسجام و توسعه پایدار روستایی هیچ رابطه‌ای وجود ندارد و در نهایت آزمون چند متغیر (تحلیل مسیر) نشان می‌دهد، میزان اعتماد مردم محلی به همسایگان، شوراها، اسلامی و دهیاری و نیروی انتظامی، نهادهای محلی و غیره در منطقه مورد مطالعه افزایش چشم‌گیری نسبت به سال‌های قبل داشته است و به همین جهت این بعد مهم‌ترین عامل در بین مولفه‌های اجتماعی در توسعه پایداری روستایی شناخته شده است و بعد نهادهای محلی با میزان (۰/۱۹۸-) دارای کم‌ترین اثر کلی در توسعه پایدار روستایی در منطقه مورد مطالعه داشته است.

منابع

- احمدوند، مصطفی؛ هدایتی‌نیا، سعید؛ عبدالهی، خسرو (۱۳۹۰)، «بررسی تاثیر رفاه و سرمایه اجتماعی بر کیفیت زندگی در مناطق روستایی شهرستان بویراحمد»، *مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی*، شماره دوم، صص ۱۱۰-۹۰.
- ازکیا، مصطفی؛ فیروزه آبادی، احمد (۱۳۸۷)، «بررسی سرمایه اجتماعی در انواع نظام‌های بهره‌برداری از زمین و عوامل موثر بر تبدیل بهره‌برداری دهقانی به تعاونی»، *فصلنامه علوم اجتماعی*، شماره ۳۳، صص ۸۱-۶۸.
- اکبریان رونیزی، رضا (۱۳۹۲)، «بررسی رابطه‌ی توسعه‌ی گردشگری و سرمایه‌ی اجتماعی در نواحی روستایی مطالعه‌ی موردی: دهستان سولقان (شهرستان تهران)»، *مجله برنامه‌ریزی گردشگری*، شماره ۶، صص ۹۲-۷۵.
- پورمحمدی، محمدرضا؛ حسین زاده دلیر، کریم؛ پیری، عیسی (۱۳۹۰)، «تحلیلی بر دگرگونی‌های کیفی سرمایه اجتماعی در نظام شهری نمونه موردی: نظام شهری استان آذربایجان شرقی»، *مطالعات جغرافیایی مناطق خشک*، شماره ۳، صص ۱۹-۱.
- پور طاهری، مهدی؛ زال، ابوذر؛ رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا (۱۳۹۰)، «ارزیابی و اولویت‌بندی اجتماعی در مناطق روستایی مطالعه موردی: روستاهای شهرستان خرم بید استان فارس»، *فصلنامه روستا و توسعه*، شماره ۱۴ (۳)، صص ۴۹-۱۹.
- توکلی، مرتضی؛ دهقانی، کیومرث؛ زارعی، رضا (۱۳۹۰)، «تحلیلی بر میزان سرمایه‌ی اجتماعی در مناطق روستایی شهرستان ممسنی در بخش دشمن زیاری»، *فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای*، شماره ۴، صص ۵۱-۴۱.
- شادی طلب، ژاله؛ کرمانی، حجت (۱۳۸۷)، «فقر و سرمایه اجتماعی در جامعه روستایی»، *فصلنامه رفاه اجتماعی*، شماره ۲۸، صص ۵۴-۳۵.
- شیروانیان، عبدالرسول؛ نجفی، بهاء‌الدین (۱۳۹۰)، «بررسی نقش سرمایه‌ی اجتماعی بر رفاه و کاهش فقر روستایی مطالعه موردی: محدوده شبکه‌ی آبیاری و زه‌کشی درودزن»، *مجله اقتصاد کشاورزی*، شماره ۳، صص ۵۳-۲۵.
- عینالی، جمشید؛ فراهانی، حسین؛ رومیانی، احمد (۱۳۹۲)، «ارزیابی نقش سرمایه اجتماعی در توسعه گردشگری روستایی با تاکید بر خانه دوم مطالعه موردی: دهستان حصار ولیعصر»، *مجله مطالعات برنامه‌ریزی گردشگری*، شماره ۶، صص ۷۴-۵۲.

- فراهانی، حسین (۱۳۸۵)، «ارزیابی پایداری در نواحی روستایی مطالعه موردی: شهرستان تفرش»، رساله دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران.
- فراهانی، حسین؛ چراغی، مهدی؛ عبدلی، سمیه (۱۳۹۱)، «ارزیابی اثرات سرمایه اجتماعی در توسعه نواحی روستایی با تاکید بر کیفیت زندگی مطالعه موردی: دهستان مشهد، میقان شهرستان اراک»، *فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای*، شماره ۸، صص ۶۷-۷۸.
- فراهانی، حسین؛ عینالی، جمشید؛ عبدلی، سمیه (۱۳۹۲)، «ارزیابی نقش سرمایه اجتماعی در توسعه نواحی روستایی، مطالعه موردی: دهستان مشهد میقان شهرستان اراک»، *نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی*، شماره ۲۹، صص ۲۷-۵۰.
- ماجدی، مسعود؛ لهسایی‌زاده، عبدالعلی (۱۳۸۵)، «بررسی رابطه بین متغیرهای زمینه‌ای، سرمایه اجتماعی و رضایت از کیفیت زندگی، مطالعه موردی در روستاهای استان فارس»، *فصلنامه روستا و توسعه*، شماره ۴، صص ۹۳-۱۳۴.
- ماجدی، مسعود؛ لهسایی‌زاده، عبدالعلی (۱۳۸۸)، «رابطه سرمایه اجتماعی با کنش جمعی در مناطق روستایی»، *فصلنامه رفاه اجتماعی*، شماره ۳۸، صص ۱۷۱-۱۸۷.
- محمدی‌یگانه، بهروز؛ چراغی، مهدی؛ ولائی، محمد (۱۳۹۲)، «نقش گردشگری مذهبی در توسعه روستایی، با تاکید بر کیفیت زندگی و سرمایه اجتماعی مطالعه موردی: روستای قپچاق شهرستان میاندوآب»، *نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی*، شماره ۳۰، صص ۷-۲۵.
- مسیرا، آر.پی (۱۳۶۶)، «توسعه روستایی، مسائل و مشکلات»، تهران، انتشارات سمت.
- میری، غلامرضا (۱۳۸۹)، «نقش سرمایه اجتماعی در توسعه روستایی مطالعه موردی: منطقه پشت آب سیستان»، *مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای*، شماره ۱۴، صص ۴۹-۲۹.
- یدالهی فارسی، جهانگیر؛ رضوی، سید مصطفی (۱۳۹۱)، «نقش سرمایه‌های اجتماعی و سرمایه‌های انسانی در کارآفرینی جوانان در روستای بخش کربال»، *پژوهش‌های جغرافیای انسانی*، شماره ۷۹، صص ۱۱۵-۱۰۳.
- Abdul-Hakim, R., Bdul-Razak, N. A., Ismail, R., (2010), "Does social capital reduce poverty? A case study of rural households in Terengganu, Malaysia", *European Journal of Social Sciences*, 14 (4): 556-566.
- APO, (2006), "Potential of Social Capital for Community Development, Published by the Asian Productivity Organization Ltd " , Edited by Yokoyama, S. and Sakurai, T., Tokyo, Japan, ISBN: 92-833-7050-3, [on line]: www.apo-tokyo.org
- Basile, E., Cecchi, C., (2007), "Building Social Capital in Rural Areas: Does Public Action Help?, Restructuring in Marginal Rural Areas (RESTRIM).The International Centre for Development Studies, University of Aberdeen, GB.

- Beugelsdijk, S., Van Schaik, T., (2005), "Differences in social capital between 54 Western European regions", *Regional Studies*, 39 (8): 1053-1064.
- Bhagavatula, S., Elfring, T., Tilburg, A. V., Gerhard G. V. B., (2010), "How social and humanCapital influence opportunity recognition and resource mobilization in India's Handloom Industry", *Journal of Business Venturing*, 25 (3): 245-260.
- Boix, C., Posner, D. N., (1998), "Social capital: Explaining its origins and effects on government performance", *British Journal of Political Science*, 28 (4): 686-693.
- Brehm, J., Rahn, W., (1997), "Individual-level evidence for the causes and consequences of social capital", *American journal of political science*, 41 (3): 999-1023.
- Brunie, A., (2009), "Meaningful distinctions within a concept: Relational, collective, and generalized social capital", *Social Science Research*, 38 (2): 251-265.
- Byrd, E., Bosley, H., Dronberger, M., (2009), "Comparisons of stakeholder perceptions of tourism impacts in rural eastern North Carolina", *Tourism Management*, 30 (1): 693-703.
- Coleman, J. S., (1990), "*Foundations of Social Theory*", Combridge, Harvard University Press.
- Colman, J., (1998), "Social Capital in the Creation of Human Capital", *American Journal of Sociology*, 94: 95-121.
- DfID, U. K., (1999), "Sustainable livelihoods guidance sheets. UK DFID Department for International Development: London.) Available at: [www. Livelihoods. Org/info/info/guidancesheets. Html](http://www.Livelihoods.Org/info/info/guidancesheets.Html) (accessed 05 April 2007).
- Engström, K., Mattsson, F., Järleborg, A., Hallqvist, J., (2008), "Contextual social capital as a risk factor for poor self-rated health: a multilevel analysis", *Social science & medicine*, 66 (11): 2268-2280.
- Field, J., (2003), "Social Capita", London: Rutledge, [on line]: - [www.routledge.com/books/details/ 9780415433020/](http://www.routledge.com/books/details/9780415433020/)
- Franke, S., (2005), "Measurement of social capital, Reference Document for Public Policy Research, Development, and Evaluation, Ottawa: Policy Research Institute (now Policy Horizons Canada). Canada.
- Guiso, L., Sapienza, P., Zingales, L., (2000), "The role of social capital in financial development" (No. w7563). National bureau of economic research.
- Akgün, A.Y.A., Baycan-Levent, T.N., Nijkamp, P., Poot, J., (2011), "Roles of local and newcomer entrepreneurs in rural development: A comparative meta-analytic study", *Regional Studies*, 45 (9): 1207-1223.
- Harper, R., Kelly, M., (2001), "Measuring Social Capital in the United Kingdom", London, Office for National Statistics 23.
- Harper, R., Maryanne, K., (2003), "Measuring Social Capitalin the United Kingdom", Office for National Statistics, December, [on line]: [http://www. statistics. gov. uk/socialcapital](http://www.statistics.gov.uk/socialcapital).
- Jordan, J.L., Anil, B., Munasib, A., (2010), "Community Development and Local Social Capital", *Journal of Agricultural and Applied Economics*, 42, (1): 143-159.
- Kay, A., (2006), "Social capital, the social economy and community development", *Community Development Journal*, 41 (2): 160-173.
- Khanh, H.L.P., (2011), "The Role of Social Capital to Access Rural Credit: A case study at Dinh Cu and Van Quat Dong village in coastal of Thua Thien Hue province", (Master Thesis), Vietnam, Department of Urban and Rural Development, Swedish University of Agricultural sciences.
- Krishna, A., Shrader, E., (1999), "*June Social Capital Assessment Tool*", In conference on social capital and poverty reduction, World Bank, Washington.

- limón, j.a.g., toscano, e.v., fernández, f.e.g., (2012), "Farmers' contribution to agricultural social capital: evidence from southern Spain, documentos de trabajo/working paper series
- Lyberaki, A., Paraskevopoulos, C.J., (2002), "Social capital measurement in Greece", In International Conference on Social Capital Measurement.
- Mthembu, B.M.J., (2011), "Rural tourism as a mechanism for poverty alleviation in KwaZulu-Natal: the case of Bergville, ph.D thesis.Department of recreation and tourism, University of Zululand
- Nogueira, H., (2009), "Healthy communities: The challenge of social capital in the Lisbon Metropolitan Area", Health & Place, 15: 133- 139, Available at:www.elsevier.com/locate/healthplace.
- Putnam , R., (1993), "Making democracy work: civic traditions in modern Italy", Princeton, Princeton University Press..
- Reeder, R.J., Brown, D.M., (2005), "Recreation, tourism, and rural wellbeing", United States Department of Agriculture Economic Research Report Number 7, [on line]: <http://www.ers.usda.gov/publications/err7> (April 2005)
- Sabatini, F., (2008), "The Role of Social Capital in Economic Development, [on line]: www.socialcapitalgateway.org/.
- Sakata, S., (2002), "What is social capital?" in: Social Capital and International Cooperation. Tokyo: Japan International Cooperation Agency (in Japanese).
- Spellerberg, A., (2001), "Framework for the measurement of social capital in New Zealand", Statistics New Zealand, Wellington..
- Stone, W., (2001), "Measuring social capital", Towards a theoretically informed measurement framework for researching social capital in family and community life (Vol. 24). Melbourne: Australian Institute of Family Studies.
- Uphoff, N., Wijayaranta, C.M., (2000), "Demonstrated benefits from social capital: The productivity of farmer organizations in Gal Oya, Sri Lanka", *World Development*, 28 (11): 1875-1890.
- Vanneman, R., Desai, S., Noon, J., (2006), "Social Capital in India: Networks, Organizations, and Confidence", the Annual Meeting of the American Sociological Association. Montreal.
- Woodhouse, A., (2006), "Social capital and economic development in regional Australia: A case study", *Journal of rural studies*, 22 (1): 83-94.